

En soldatfamilj i Södermanland

Rune Pettersson

Min farfars morfars farfar, som troligen hette Jan Andersson, föddes under 1752 i Svärta/Svärtuna socken, som ligger norr om Nyköping. Han kom till Blacksta socken under 1769. Där fick han tjänst som dräng, men han ville bli soldat. Vid mönstringen 1774 var han fem fot och elva tum lång. Här använde man det äldre systemet med tolv tum på en fot. Jan var alltså 173 cm lång. Drängen Jan Andersson blev soldaten 473 Johan Kuhlblom, i Kulsta i Nyköpings kompani vid Södermanlands Regemente. Han fick tjänstgöra vid artilleriet.

Den här fältkanonen från 1788 är uppställd utanför Armémuseum i Stockholm. Med en 12-pundig kanon kunde man skjuta upp till en kilometer.

Den unge Johan Kuhlblom ersatte den tidigare soldaten Olof Kuhlblom, som "dog av ålderdom" när han var 74 år och 6 månader. I fredstid var de yngsta indelta soldaterna under 20 år och de äldsta var över 60 år. Detta fungerade i fredstid, men när ett regemente skulle dra ut i krig blev de äldsta soldaterna kasserade.

Under 1774 kom Johan Kuhlbloms mor Anna Andersdotter (1723–1775) som änka till Blacksta. Hon bodde hos Johan, i soldatorpet *Transtugan*, fram till sin död 1775.

Den 18 maj 1776 gifte Johan Kuhlblom sig med Anna Olofsdotter (1750–1809). Anna flyttade in till Johan i soldatorpet. Anna och

Johan fick snart de tre sönerna Olof, Johan och Sven. Johan och Sven levde emellertid bara en dag var.

Annas far Olof Fyrberg (1725–1780) var soldat i 32 år. Vid generalmönstringen den 14 juni 1774 blev han utsorterad. Det innebar att han och hans hustru Cajsa Svensdotter (1720–1790) måste flytta ut från soldattorpet *Fyrbystugan* under 1776. Åren 1774 till 1776 var Olof Fyrbergs två sista år som soldat och Johan Kuhlbloms två första år som soldat i samma kompani i Södermanlands regemente. Annas föräldrar blev inneboende hos Johan och Anna under åren 1778 och 1779.

Mobilisering

Kung Gustav III trodde att ett framgångsrikt krig mot Ryssland skulle kunna stärka hans popularitet, och hans position i den svenska inrikespolitiken. På jakt efter ära och berömmelse bestämde sig kungen för att starta ett krig mot Ryssland. Krigsmakten blev därför mobiliserad.

Södermanlands regemente samlade sina inkallade soldater i Malma hed den 2 juni 1788. Detta gällde bland andra artilleristen Johan Kuhlblom. Merparten av regementet reste till Stockholm den 13 juni. De var utrustade med muskötter och bajonetter. Efter tio dagar transporterade Skärgårdsflottan inkallade soldater över Östersjön till Finland i några av de 29 galärfartygen. Det var en typ av lätt beväpnade transportfartyg som kunde ta sig fram i skärgården. En galär hade 20 eller 22 par roddarbänkar med fem soldater vid varje åra. Fartygen hade även segel att ta till vid lämpliga vindar. De 933 soldaterna från Södermanlands regemente kom fram till Sveaborg utanför Helsingfors den 9 juli. Totalt kom elva tusen soldater från olika platser i Sverige över till Finland. Där anslöt de sig till de betydligt större finska trupperna (Artéus, 1992; Nordin, 2014).

Den 25 juli seglade skärgårdsflottan in i Finska viken, den östligaste delen av Östersjön, i riktning mot Fredrikshamn. På grund av dåligt väder kom de inte fram dit förrän den 3 augusti. Redan den första kvällen deltog en liten grupp med soldater i en begränsad gränsstrid. Sen hände inte mycket mer.

Tältläger

Under resten av sommaren och under hösten 1788 hindrade interna konflikter och politiska strider hemma i Sverige alla strider i Finland. Adeln och officerarna protesterade mot kriget. Enligt den svenska grundlagen, kunde kungen inte börja ett anfallskrig utan ständernas samtycke. Många officerare sade upp sina tjänster och ville helst av allt åka hem igen, men det fick de inte.

Den 21 augusti fick Gustav III besked om att Danmark hade startat ett krig med Sverige. Kungen lämnade Finland under sensommaren 1788 och Hertig Karl, senare kung Karl XIII, fick ta över ansvaret för det här kriget. Hertig Karl drog snabbt tillbaka de svenska trupperna från de ryska områdena. Soldaterna bodde i tältläger och under hösten blev många av soldaterna svårt sjuka. Det ledde bland annat till att 50 man i Södermanlands regemente avled. En av dessa var Johan Kuhlblom, som enligt Blacksta församlings Död- och begravningsbok avled den 11 oktober 1788. Johan blev alltså 36 år.

Den 20 oktober 1788 gick hela armén i vinterkvarter. I juni följande år fanns det bara 622 soldater kvar av de överskeppade soldaterna som hörde till Södermanlands regemente. De som var kvar räckte sedan bara till att forma en enda bataljon. Många av dessa soldater var med och stred i Värälä den 8 augusti 1789 och i Keltis barracker vid Keltisström den 19 och den 20 maj 1790.

Stora kostnader

För att kunna finansiera det dyrbara kriget mot Ryssland behövde Gustav III mycket pengar. Eftersom kungen hade lovat Riksbanken att inte själv trycka pengar skapade han Riksgäldskontoret under 1789. Riksgälden gav ut kreditivsedlar, eller obligationer, mot viss ränta. Men det fanns inte någon som helst säkerhet. Dessa obligationer blev snabbt använda som sedlar. Detta var ett stort ekonomiskt och politiskt vågspel. Ekonomin blev översvämmad av riksgäldssedlar, som snart förlorade i värde gentemot mynt och sedlar från Riksbanken. Detta ledde snabbt till en mycket kraftig inflation.

Den 9 juli 1790 började *Slaget vid Svensksund*. Det blev en total svensk seger. Den ryska skärgårdsflottan förlorade uppemot 80

fartyg och över 10 000 man i döda och tillfångatagna. Efter Svensksund blev det möjligt att inleda fredsförhandlingarna. Freden i Värälä blev undertecknad den 14 augusti 1790. Det blev inga justeringar av gränsen, men Ryssland förlorade sin rätt att lägga sig i svensk politik.

Höga militärer menade att Gustav III:s ryska krig slutade ”oavgjort” i augusti 1790. Varken Ryssland eller Sverige behövde lämna ifrån sig några landområden. I början av kriget hade Gustav III 32 000 soldater. Omkring 1 500 av dessa dog i direkta strider, men nära 10 000 dog av kyla, sjukdomar och svält (Ericson, 1992). Ytterligare 11 000 man försvann ur trupperna. En del blev avskedade, en del rymde, en del blev ryska fångar, andra blev så sårade att de inte kunde kriga. Omkring 10 000 soldater överlevde kriget och kom så småningom hem till sina familjer.

Barn och änkor

På grund av Gustav III:s ryska krig blev kanske 22 000 kvinnor änkor. Därmed blev de tvingade att flytta bort från sina hem, tillsammans med sina barn. Det kan ju ha rört sig om långt fler än 50 000 barn. Många släktforskare vet att en del familjer hade fler än tio barn vid den här tiden. Det här begränsade kriget påverkade alltså ett mycket stort antal människor. Jag ser dessa människor som sorgliga offer för kungens maktbegär.

Johan Kuhlblom efterlämnade sin hustru Anna Olofsdotter och sin son Olof Johansson, som då var elva år. Redan den 5 januari 1789 kom det en ny yngling som soldat 473 i Kulsta i Nyköpings kompani. Även drängen Jonas fick anta namnet Kuhlblom. Tillsammans med flera andra nya rekryter blev Jonas kommenderad till Sveaborg den 26 juli 1789. Även Jonas avled i Finland och han blev i sin tur ersatt av den nya soldaten Lars Kuhlblom. Lars dog den 1 april 1791 och blev ersatt den 24 februari 1792 med en ny Olof Kuhlblom. På det sättet fortsatte det med rekrytering av nya soldater i varje rote, vilket ledde till nya soldatänkor och fler barn utan fäder.

Soldatänkan Anna och lille sonen Olof var tvungna att lämna soldattorpet. De flyttade inom samma socken. Efter några år började

Olof arbeta som dräng. År 1801 flyttade han från Blacksta till Stora Malm socken. Olof gifte sig och fick tre barn. År 1860 fick min farfars morfars far Olof Johansson Kungliga Patriotiska sällskapets medalj för lång och trogen tjänst som stalldräng vid en stor gård. Han blev 96 år.

År 1807 flyttade min farfars morfars farmor Anna Olofsdotter till fattigstugan i Blacksta. Där avled hon av lungsot den 25 november 1809, 59 år gammal.

Referenser

- Artéus, Gunnar (1992). *Gustav III:s ryska krig*. Stockholm: Probus. Militärhögskolan. Militärhistoriska avdelningen.
- Ericson, Lars (1992). *Kriget till lands 1788–1790*. Ingår i Artéus, Gunnar (1992). *Gustav III:s ryska krig*. Stockholm: Probus. Militärhögskolan. Militärhistoriska avdelningen.
- Nordin, Michael (2014). *Ryska kriget 1788-1790*. Stockholm: GML.